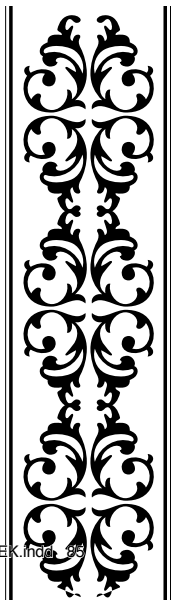


מכה רעהו בסתור





1 דברים כ"ז, כ"ד ורש"י, "...הוא אומר'

הכוונה ב,מכה רעהו בסתר' היא למספר לשון הרע. ויש מקום לחקור האם ה,ארו' הוא דוקא למי שמספר לה"ר בסתר אבל אם גנה את חברו בנוכחותו של החבר אינו בכלל ה,ארו' -או ש,מכה בסתר' הוא כינוי ללשון הרע אבל הוא כולל גם המספר לה"ר בגלוי-דהיינו בפניו.

2 פרקי דרבי אליעזר פרק נ"ג, חייך'

לשון הפדר"א, מלשין אדם בסתר' מורה שה,מכה רעהו בסתר' הוא במספר בסתר בלבד.

3 פתיחה לספר חפץ חיים ארורים א' ובאר מיים חיים אות א'

מפורש בח"ח שה,ארו' שייך גם שלא בסתר, ו,מכה רעהו בסתר' כולל כל לה"ר.

4 ספר חפץ חיים כלל ג' סעיף א', "...ולשון הרע מקרי'

כאן מפורש בח"ח שה,ארו' הוא במספר שלא בפני המדובר בלבד! (אם יש שיבוש בדפוס מסתבר שהטעות היא בפתיחה ולא כאן).

והנה, מהגמ' בערכין משמע שלפחות לפי דעה אחת אין איסור לה"ר בפניו כלל-

5 ערכין ט"ו ע"ב, היכי דמי לישנא בישא... דחברך חבוא אית ליה' (ט"ז ע"א) ורש"י,

6 רש"י שבת קי"ח ע"א ד"ה לא אמרתי

הפשוט הפשוט בגמ' הוא- שבתחלה אמר רבה שהאומר, נורא בי פלניא'-שבבית פלוני אש מצוי בתנור תדיר- אמר לשון הרע, ועל זה הקשו איזו לה"ר יש בזה שאומר שמשפחה פלונית עשירה? ותירצו שאמר את זה בלשון גנאי -שבבית פלוני אוכלים תמיד. אחר כך אמר רבה שכל דבר הנאמר בפניו של מי שנאמר עליו אין בו משום לה"ר -ועל זה הקשו שהוא בכלל לה"ר בק"ו מלה"ר שלא בפניו מפני שבסיפור בפניו יש יותר חוצפא מאשר לסיפור שלא בפניו- ותירצו שרבה סובר כרבי יוסי שאמר, מעולם לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי- ששיבח את עצמו בזה שמעולם אחרי שדיבר על מישהו לא היה צריך לחזור ולהסתכל שמא אותו פלוני היה שם ושמע- מפני שכל דבר שאמר על בן אדם היה אמת ולא היה לשון הרע והיה מוכן לומר גם בפניו, או שאם שאלו אדם האם אמרת כך עלי מעולם לא כפר בו -ומשמע שאם היה אומר את זה בפניו לא היה בזה לשון הרע- ומכאן רבה מצא מקור לשיטתו שאין איסור לה"ר בפני המדובר. (רש"י מדגיש את הענין של שקר- והמשמעות היא שעיקר האיסור בלה"ר הוא השקר שבו). ומאמר שלישי בגמ' הוא זה של רבה בר רב הונא שהיה אפשר לפרש שכמו שאין איסור לה"ר בפניו כך אין איסור לה"ר בפני שלשה כי בסוף יגיע למדובר מפני ש,חברא חבוא אית ליה' והוא כמו לה"ר בפניו שמותו לפי רבי יוסי, אבל רש"י פירש שמדובר במי שגילה דבר בפני שלשה ששוב אין בו משום לה"ר לספר את זה. (ולא ברור ברש"י איזו לה"ר היה כאן לולא ה,אפי תלתא.).

7 תוס' שם ד"ה כל מילתא

התוס' פירשו שההיתר של, אפי מרא' הוא בדיבור מעין, נורא בי פלניא' שניתן לפרש שלא על דרך גנאי ולכן מותר בפניו (מפני שבפניו אומר את זה באופן שברור שכוונתו לטובה -או שכולם יבינו שכוונתו איננה לרעה מפני שהמדובר נוכח.)

8 עליות דרבינו יונה בבא בתרא ל"ט ע"א (מודפס גם בסוף ספר חפץ חיים) ד"ה אמר רבא, ...,בפרהסיא'

גם את מאמרו של רבה בר רב הונא פי' רבינו יונה כמו התוס' שהוא בכעין, נורא בי פלניא' בלבד.

9 שם, ויש לומר עוד...'

הפירושים האחרונים ברבינו יונה הם כנראה הפשט בדברי רש"י ב, אפי תלתא' שמדובר או ברכילות-ומותר לגלות למדובר אחרי שנאמר בפני ג' שהרי בין כך יגיעו הדברים אליו, או שמדובר בגילוי סוד (וגם הוא נכלל בלא תלך רכיל) שמותר לגלות דבר שנאמר בפני ג' ולא צריכים לחשוש שהאומר רצה שהדבר ישמר כסוד אחרי שלא נמנע מלאמרו בפני ג'.

10 רשב"ם ב"ב ל"ט ע"א ד"ה כל מלתא, וד"ה דמתאמרא, ב"ש א'

לרשב"ם היתה כנראה גירסא אחרת בערכין שאין לנו -שלפי אביי לא שייך איסור לשון הרע ורכילות בדבר העשוי להתפרסם, ולכן מותר לספר דבר רכילות שנאמר בפני שלשה.

11 נתיבות עולם למהר"ל מפראג נתיב הלשון פרק ז' ד"ה היכי דמי

המהר"ל למד בסוגיא זו שלא נקרא לשון הרע אלא כשהחטא הוא חטא המיוחד ללשון -והאומר דברי גנאי בפני המדובר היה יכול להזיקו גם ע"י הכאה- וכל המעלה' בחטא הלשון הוא בזה שאפשר להזיק לזולת שלא בפניו -ובאופן שאין לו הזדמנות להתגונן.

12 ספר חפץ חיים הגהה תניינא באר מים חיים כלל ב' ס"ק א'

הח"ח חולק על המהר"ל מזה שמפורש שהמוציא שם רע עובר בלא תלך רכיל אף שהוציא שם רע על אשתו בפנייה, ולדעה אחת גם מעשה מרים היה בפני משה רבינו.

13 רמב"ם פרק ז' דעות הלכה ה', וכסף משנה, ומה שכתב אחד המספר... דלא כרבא'

דברי הרמב"ם במבט ראשון סתומים מאד, שהתחיל בזה שאיסור לשון הרע הוא בין בפניו ובין שלא בפניו (ועל זה הקשה בכס"מ למה לא פסק כמו ר' יוסי שבפני המדובר אין איסור לה"ר) ואח"כ -באמצע ההלכה חידש הרמב"ם סוג חדש של לשון הרע- דיבור העלול להזיק, ואח"כ הביא את דין אפי תלתא ללא שום גדרים -וייתכן שלמד שלא שייך שם ורכיל על מי שמספר דברים העומדים להתפרסם.

14 חפץ חיים כלל ב' לה"ר באמ"ח ס"ק ד', ...לפחות'

הח"ח הקשה איך התיר הרמב"ם לפרסם דבר גנאי על חברו על סמך שהדבר עומד להגלות בין כך, וכי מותר לגנוב דבר העומד לגניבה בידי מישהו אחר!

החפץ חיים ייחד את הפרק השני בספר להלכות, אפי תלתא'-

15 חפץ חיים כלל ב' לה"ר סעיף ב', י"ג, ג' וסעיף י', ואחרי...'

הח"ח פסק כמו התוס' וכרש"י ע"פ רבינו יונה, והביא את הרמב"ם בלשון, יש אומרים' והניח את הדבר בצריך עיון.

והנה, הסוג החדש של לשון הרע שחידש הרמב"ם בהלכה ה' צריך ביאור- הרי הגדיר לנו שרכילות היא, טעינת דברים' מאחד לשני ושלושון הרע היא הדיבור בגנותו של חברו וששתייה נלמדו מ,לא תלך רכיל'-פשטא דקרא הוא ברכילות ולה"ר שהיא גנאי נלמד בק"ו. והסברנו בדברי הרמב"ם שיסודו של לא תלך רכיל הוא זה שבעיני התורה הרכילות -להגיד למישהו את מה שחבירו אמר עליו- היא דבר בזוי ושפל עד שהתורה מתלוצץ ממנו ומתאר אותו כרוכל (הנוסע ממקום למקום למכור חפצים) המטעין על כתפיו סיפורי רכילות ומסתובב בין האנשים למכור את סיפוריו, והרמב"ם הבין שלשון הרע -איפה שהדברים עצמם הם דברים של גנאי- שפל עוד יותר מרכילות (וכמו שראינו ברבינו יונה -הבחירה להרשיע והשמחה לאיד). וראינו עוד שהראב"ד חולק על הרמב"ם וסובר שהרכילות יותר גרועה מלה"ר -ומשמע מדברי הראב"ד שהוא הבין את יסודו של איסור לה"ר כגרימת נזק ע"י שהוא מגנה את השני -ולכן הקשה שרכילות הורגת שלשה ושהיא יותר מסוכנת מאשר לה"ר.

וא"כ קשה- איך כתב הרמב"ם שיש עוד סוג של לה"ר- דבר שאינו גנאי אבל עלול להזיק- הרי על זה שייך קושיית הראב"ד שאין ללמוד לה"ר (כזאת) בק"ו מרכילות מפני שהרכילות עלולה להזיק יותר!

אלא- שב, ארוך מכה רעהו בסתר' יכול להיות שמצא הרמב"ם חידוש- שהרי אסור להזיק לחבירו בשום אופן ומהי החומרא ב,מכה רעהו בסתר' דוקא שהוא בארוך- והבין הרמב"ם שהתורה באה לומר שאע"פ שאסור להזיק לחבירו אבל המזיק לחבירו ללא שחבירו יודע מאין בא לו ההזיק הוא מזיק באופן גרוע ביותר והוא בארוך- ופירשו חז"ל שהמכה רעהו בסתר הוא זה שמזיק לחבירו ע"י שמספר דברים שבמשך הזמן יגרמו להזיק לחבירו ע"י שהדבר יפורסם ללא שחבירו יודע מי הוא שגילה את הדברים. ולה"ר שכזו היא גם דבר שפל ומגונה וניתן לכללה ב,לא תלך רכיל'.

וא"כ- סדר הדברים ברמב"ם מובן מאד, שהרמב"ם מתחיל בזה שרכילות וכן לה"ר שהיא דיבור של גנאי אסורים בין בפניו ובין שלא בפניו, אבל יש סוג אחר של לשון הרע שלא נחשב ללשון הרע אלא כשנאמר שלא בפניו -והוא הדיבור העלול להזיק, אם נשמע איש מפי איש'.

ודברי המהר"ל ששם לשון הרע שייך דוקא באופן המיוחד ללשון מובנים היטב בנוגע לגרימת נזק- שאין עליו שם לשון הרע אלא שלא בפניו. (וממילא לא קשה ממוציא שם רע שהוא דיבור של גנאי וכן מעשה מרים).

ובהמשך כתב הרמב"ם שאם נאמרו דברים אלו- דהיינו דברים העלולים להזיק- בפני שלשה עומד הדבר להגלות והנזק בין כך יבא- כל שאין כוונתו להעביר את הקול יותר ולהזיק לחבירו אין בזה איסור.

ויוצא לפי זה שלא התיר הרמב"ם לספר דבר גנאי גם כשנשמע באפי תלתא וגם כשאין כוונתו להעביר את הדבר יותר- ודוקא בדברים שאינם של גנאי אבל עלולים להזיק- שם התיר הרמב"ם אם בין כך יגרם ההזיק, אבל דיבור של גנאי אסור בעצם ולא מפני מה שהוא עלול לגרום.

ואם הרמב"ם הבין את רבי יוסי בלה"ר של מזיק- ורצה לומר שבדיבור של המזיק כל שהיה אומרו בפניו אין כאן ענין של לשון הרע- יתורץ קושיית הכסף משנה למה לא פסק כמו רבי יוסי- שבדיבור של מזיק סובר הרמב"ם שאין עליו שם לה"ר כשנאמר בפניו.

1 (כד) אָרוֹר מִכֵּה רֵעֵהוּ בַּסֵּתֶר וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ם

(כד) מכה רעהו
בסתר. על לשון הרע ם הוא אומר.

2 פרק שלשה והמישים

כל המלשין אדם בסתר אין לו חלק לעולם הבא שנאמר מלשני
בסתר רעהו אותו אצמית וכתוב אחר אוסר אִרוֹר
מכה רעהו בסתר תרע לך שהוא כן בא וראה מן הנחש שהלשין
לאדם ולעזרו אררו הקב"ה שיהא סאכלו עפר שנאמר ועזר ואכל כר
ימי חייד.

3 (א) לָבֵד כָּל הַלְאוּיִן וְהַעֲשִׂינָהֶן, עוֹבֵר עַל "אָרוֹר מִכֵּה רֵעֵהוּ בַּסֵּתֶר"
(דברים כז כד) (א), שֶׁהוּא קָאֵי עַל לְשׁוֹן־הָרֶעַ, כְּמוֹ דְאִיתָא בַּסְפָּרֵי (ע"י
פרקי דר"א פרק ג) וּבְכַפְרוֹשׁ רַש"י בַּחֲמֵשׁ (שם) (א):

(א) לבד כל הלאוין וכו' ארוור מכה
וכו'. היינו: בד' אופנים הראשונים,
ובפניו ושלא בפניו ורק להמרגל לבד:

4 א. כִּפְהָ גְדוֹל אֶסוּר לְשׁוֹן־הָרֶעַ, שְׁאַסְרְתוּ הַתּוֹרָה אֶפְלוּ עַל אָמֵת וּבְכָל
גִּנְיָ, דְלֹא מִבְעֵי אִם הוּא שׁוֹמֵר אֶת עֲצָמוֹ לְסַפֵּר עָלָיו בַּסֵּתֶר
וּמִקְפִּיד עַל זֶה שְׁלֹא יִתְגַּלֶּה לוֹ, דְאֶסוּר, שְׁעַל־יָדֵי זֶה מְקַבֵּל עַל עֲצָמוֹ גַּם־כֵּן
אָרוֹר, כְּמָה דְכָתִיב (דברים כז כד): "אָרוֹר מִכֵּה רֵעֵהוּ בַּסֵּתֶר", אֶלָּא אֶפְלוּ אִם הוּא
מִשְׁעַר בְּעֲצָמוֹ שֶׁהִיָּה אֹמֵר דְבָר זֶה אִף בְּפָנָיו, אוֹ שֶׁהוּא מְסַפֵּר לְשׁוֹן־הָרֶעַ עַל
חֲבָרוֹ בְּפָנָיו מִפֶּשׁ (א), גַּם־כֵּן אֶסוּר וְלְשׁוֹן־הָרֶעַ מְקָרֵי:

5 היכי דמי לישנא בישא א' (רבה אמר) כגון דאמר איכא נורא כי פלגיא אמר ליה אבוי מאי קא עביר גלויי מילתא בעלמא היא אלא דמפיקי בלישנא בישא דאמר היכא משחכת נורא אלא כי פלגיא א' (ראיבא בישא וכוורי) אמר רבה כל מילתא דמיתאמרא באפי מרה לית בה משום לישנא בישא א' אמר ליה מ' (כל שבין דוצפא ולישנא בישא אמר ליה אנא כרבי יוסי סבירא לי א' דאמר רבי יוסי מימי לא אמרתי דבר וחורתי לאחורי אמר

"רבה בר רב הונא 'כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא מ"ש "הבדך הברא אית ליה ותרבא הבדך הברא אית ליה

נורא כי פלגיא: דמשמע עשיר הוא ובלשונה מתייחס כבודו לבעל הבשילין: גלויי מילתא בעלמא הוא - הוהיל וחזי אומרה בשון הרע אלף מגלה לאוסן שמבקשין חזר לטוב לביית פלוני: 'דמיסאמרא באפי מרה' שהמרגל אומרה בפני האומר עליו: וטורפי לאחורי - לראות מי יעמוד אחורי שאף בפני הבעלים את אומרה אלמלא לאו לישנא בישא חשיבא ליה שאלם בוצע הבעלים ואמרו למה אמרת כן לא חזרתי כי לאמר לא אמרתי אלף בפניהם הודיתי:

דמיסאמרא באפי חלפא - שהבעלים אמרה בפני ג' המגלה אותה אף לשון הרע שזה גילה סתמה דעמו שאלם מן מגלה ויתו איתו חושש דמידע ידע דספיה להגלות דחנך חבדא אית ליה וזה מגלה לחבירו וזה לחבירו עד שידע:

6 ל

אמרתי דבר וטורפי לאחורי . שאלם בל מי שאמרתי עליו דבר ושאל אם אמרתי כן עליו לא חזרתי כי לאמר איתו כדבריו לפי שמתחלה אמרת אמרתי וקאבר כל מילתא דמיתאמרא באפי מרה לית בה משום לישנא בישא וכו' מפרש במסכת ערכין (דף טו):

7 בר

מילתא דמיתאמרא באפי כגון תלתא לית בה משום לישנא בישא . פירוש כגון כה"ג דטרא כי פלגי דאיתא לישנא בישא אלא דאיתא למשמוע דלא אמרה משום קאגור על חבירו אפילו היה אומרה בפניו אית ביה משום לישנא בישא:

8 כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא וכו', פירשהו רז"ל כגון בדבר שיש לשמוע בו שני פנים, וכיון דמיתאמרא באפי תלתא כו' אין כוונת זה שאמרה לגנות, מאחר שאמרה בפרהסיא, אבל ודאי בדבר של גנות כל שכן שיש בו משום לישנא בישא כשאמר בפרהסיא:

9 ויש לומר עוד הא דאמר רבה בר רב הונא כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא וכו', על ענין רכילות, דכיון שאמר בפרהסיא בפני ג' מותר לספר לפני מי שנאמר עליו. או על ענין גילוי הסוד היא אמורה. אבל האי מימרא דאמרינן כל מילתא דמיתאמרא באפי מרה וכו' צריך אתה לפרש על דרך שכתבנו.

10 כל מילתא - של גלוי: דמיתאמרא באפי חלפא

לשם זה משום לישנא בישא - אם יחזרו ויאמרו לזה כך אמר פלוני עליו וטעמא דמפרש בערכין כי כמכרין מ"ש חבדך חבדא אית ליה וזה אמר ליה האם דכל מילתא דמיתאמרא לית בה משום לישנא בישא

11 ה'יכ' דמי לישנא בישא אמר רבא (ערכין שם)

בגון דאמר נורא בי פלניא איל אביי הא גלוי מלתא בעלמא הוא אלא דמסיק בלשון הרע ואמר ליכא דמשתכחא נורא אלא בי פלניא דאיכא בשרא. ר"ל אפילו כהאי גוונא איכא לשון הרע, אף על גב שהוא לא היה מכוין רק לומר שימצא שם נורא, וגם דבר זה אין גנאי של חטא, סוף סוף נשמע מזה גנאי עליו לכך הוא בכלל לשון הרע, אמר רב פפא כל מלתא דמתאמרא באפי מרא לית בה משום לישנא בישא אמר ליה אביי כ"ש דאיכא חוצפא ולישנא בישא, אמר ליה אנא כי הא דרבי יוסי סבירא לי דאמר רבי יוסי מימי לא אמרתי דבר חזרתי לאחוריי, אמר רבא בר רב הונא כל מלתא דמתאמרה באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא מאי טעמא חברך חברא אית ליה וחברך דחברך חברא אית ליה, כי אתא רב אמי אמר מאי דכתיב מברך רעוה בקול גדול בבוקר השכם קללה תחשב לו כגון דאיכלע לאושפיזא וטרחו קמיה שפיר למחר נפק יתיב בשוקא ואמר רחמנא לברכיה לפלניא דהכי טרח קמאי ושמעו אינשי ואולי ומוקי ליה ע"כ. ר"ל כי אין לשון הרע כאשר האדם יש לו מריבה וקטטה עם אחרים, שאין זה נתלה בלשון שכאשר הוא לפניו יכול להכות אותו ולהרגו, וגם כאשר הוא לפני חבריו אז הוא יכול לעמוד כנגדו ולהשיב על דבריו, וכיון שיכול להשיב על דבריו ויכול לעמוד כנגדו אין זה כל כך רע שיהיה נקרא לשון הרע, ויותר אף אם לא היה בפניו, רק שאם היה בפניו אותו שאומרים עליו לשון הרע לא היה מקפיד האומר וגם לפניו היה אומר אין זה לשון הרע, כיון שאם היה בפניו לא היה זה לשון הרע, והוא אינו מדקדק בזה לומר שלא בפניו אין זה לשון הרע בעצמו, כי צריך שיהיה הלשון בעצמו לשון הרע, וזה שהיה אומר דבר זה אף בפניו אין זה לשון הרע בעצמו, רק אם מדקדק שלא לומר בפניו רק שלא בפניו דבר זה תולה בלשון דוקא והוא שנקרא לשון הרע דוקא בלשון:

12 ** הגה"ה: ועיין בנתיבות עולם בנתיב הלשון בפרק ז', ח' וצ"ע:ג עליו מספרי זה. וזה ידוע שאין לחלק באיסור לשון הרע ורכילות בין שקר לאמת. ובפרט מה יענה לדעה רבי נתן בספרי (במדבר יב ב) ט' דאמר דמעשה דמרים בפני משה הוה, ואף על פי כן מפורסם ככל התורה שנקרא זה המעשה לשון הרע. עד כאן:

13 א' אחד המספר

בלשון הרע בפני חבריו או שלא בפניו, והמספר דברים [1] שגורמים אם נשמעו איש מפי איש להיוק חבירו בנופו או במסתו ואפילו להוצר לו או להפחידו הרי זה לשון הרע. והם נאמרו דברים אלו בפני שלשה כבר נשמע הדבר ונדע. והם סיפר הדבר אחד מן השלשה פעם אחת אין בו משום [2] לשון הרע. והוא שלא יחבין להעביר הקול

[פ] ולגלותו יודרי:

וזה נסבב לחד במספר נתון סוד בפני חבריו ור' בעל דערין (סס) אמר דנא כל מילתא דמתאמרא באפי מרא לית בה משום לישנא בישא. א"ל [אביי] כל עק מילתא לישנא בישא. א"ל כ"י יוסי דאמר מימי לא אפריש דבר וטארי ללמחי. ויט נסתום על רביט לם כח דלא כרנא.

14

(ד) דאם אחד. סעיף זה לקוח הוא מדברי הרמב"ם (בהלכה ה) והעתקנו לשונו למעלה. (ריש סי' ג) ומתחילה נראה לבאר אותו היטב בעוה"י, וגם אם הוא מוסכם אליבא דכולהו, ולבסוף נבאר כל דברינו שבפנים. כי הנה לכאורה קשה מאד דברי הרמב"ם במה שכתב דאחד מהג' יוכל לספר באקראי לשאר אנשים מה שמע מאחד גנות על אחד, דהרי מכל מקום בעת מעשה הוא אומר לשון הרע על חברו ומגנה אותו לעין כל. ואם תאמר, בלאו דידיה נמי ידעו כל העיר לטוף מגנותו, זה אינו, דאפילו באינו קאי בתרי עברי דנהרא, שהיה יכול ליקח האיטור בעצמו אסרו גם כן התוספות בשבת (ג. ד"ה כבא דרשא) חו"ט, והר"ן בפרק קמא דעבודה זרה (י: טו), והכא גרע הרבה האיטור יותר משם, וצריך שיהיה אסור אף מן התורה, דהכא הלא הוא בעצמו עושה האיטור. הגע בעצמך, אם יבוא עשרה גולנים ויגזלו לאחד את כל אשר לו, האם יפטר כל אחד משום דכלאו דידיה נמי היו גזולין אותו ה' הנשארם, סוף סוף הוא גזלו ועבר על לאו דלא תגזול וצריך להשיב לו הגזילה, אף כאן סוף סוף הוא גינהו וביהו וצריך לפייסו לפחות.

15 ב. ומה ש'נמצא' ה'ר בדברי חז"ל לומר בפני שלשה, הינו (א) בדבר שאיננו גנאי גמור, והדבור שלו יש לו שני פנים. וענין כנה ידוע ש'מלי' לפי הדבור שאומר אותו המספר בעת ספורו, כנה התירוהו חז"ל לומר בפני שלשה, ו'תלוהו' כיון שאומר הדברים בפני שלשה, יודע בודאי שיבאו הדברים לאזניו, ד'חברך חבא אית ליה, ועל כן הוא שומר את עצמו בעת אמירה, לומר באפן שלא יהיה מנכר מלשונו לשון גנאי:

(ו'צ"ר) דבר אחר ומזה נקיש לכל פיוצא כנה. כגון ש'שואלין לו: איה נמצא אש? והוא משיב: שם תמצא, ש'מבשלין תמיד ב'שר ו'גים, ד'דבר זה תלי' לפי אמירתו בשעת מעשה. אם רוצה, מוציא זה ב'לשון שאין בו גנאי לחברו, ד'באמת לפעמים אין בו עולה, כגון שיש לו בגי' בית הרבה, ועזרו הקדוש-ברוך-הוא שיש לו הון רב, או ש'מחזיק אקסניא של או'רחים וכדומה, והוא שואלו: איה נמצא אש? והוא משיב לו: לא תמצא עתה אש, כי אם בבית פלוני ש'מבשלין תמיד, ו'כנתו פנ"ל, ו'כל פי האי ג'נא בעניני אבק לשון-הרע, תלי' באפן אמירת המספר בעת דבורו. (א) א'כל אם מוציא אותו בקולו וכתנועותיו, ד'מנכר ש'כנתו שהוא מ'רבה בסעדת מ'רעות תמיד, אף ש'דבר זה איננו גנאי גמור, אפלו הכי קראוהו חז"ל א'בק לשון-הרע, ואסור לומר אפלו בפני שלשה):

יג. אם אָחד (כ) גָּלָה לְחִבְרוֹ בְּאִפִּי תִּלְתָּא, עֲנִין עֶסְקוֹ וּמִסְחָרוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּזָה, דְּבָרִים אֲשֶׁר בְּסִתְמָא (כ) אֲסוּר אַחֲרֵךְ לְגִלוֹת לְאַחֵר פֶּן יוּכַל לְהַגִּיעַ לוֹ עַל־יְדֵי זֶה הַזֶּק אוֹ צַעַר, אִף עִתָּה שְׂגִלָּה לוֹ דְּבַר זֶה בְּאִפִּי תִּלְתָּא, אִם כֵּן רְאִינוּ שְׂאִינוּ חוֹשֵׁשׁ לָזֶה, אִף אִם יִתְגַּלֶּה לְבִסּוּף, וְלִכֵּן מִפְּרִי לָזֶה הַשּׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ לְכַתְחִלָּה לְגִלוֹת לְאַחֵרִים כָּל כֹּמֶה שֶׁלֹּא גָּלָה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא מְקַפֵּיד עַל זֶה, אִף שֶׁלֹּא יִחְסְרוּ לָזֶה (כ) הַפְּרָטִים הַמְבֹאָרִים לְעִיל בְּעִנְיַי דְּאִפִּי תִּלְתָּא, וְעִין בְּ"בֹאֵר מִים חַיִּים":

ג. יש אומרים (ח), דאם אָחד ספר גְּנוֹת עַל חִבְרוֹ (ט) בְּפִי שְׁלִשָּׁה, אִף דְּהוּא עֵבֶר בְּיִדָּאֵי עַל אֲסוּר לְשׁוֹן־הַרְעָה וְכַ"ל, אִף־עַל־פִּי־כֵן אִם אָחַד מִהַשְּׁלִשָּׁה שֶׁשָּׁמַע דְּבַר זֶה, סִפֵּר אַחֲרֵךְ לְאַחֵרִים, לֹא עֵבֶר בְּזָה עַל אֲסוּר לְשׁוֹן־הַרְעָה, מִשְׁעַם דְּכִינּוֹן דְּשְׁלִשָּׁה יוֹדְעִים מְזָה, מִמִּילָא בְּבֵר נִשְׁמַע הַדְּבָר וְנִוְדַע לְכָל, דְּחִבְרֵךְ חִבְרָא אִית לִיהּ, וּבְדַבְרֵךְ הָעֲשׂוּי לְהַתְגַּלוֹת לֹא אֲסָרָה הַתּוֹרָה מִשׁוּם לְשׁוֹן הַרְעָה. וְדוֹקָא לְסַפֵּר בְּדַבְרֵךְ אֲקֵרְאִי (י), אֲכַל לֹא שִׁיחֲבַנּוּ לְהַעֲבִיר סֵתֵם שְׂפָךְ וְכַךְ נִשְׁמַע עַל פְּלוּנֵי, אִף־עַל־פִּי־כֵן אִינְנוּ נִמְלֵט מֵאֲסוּר לְשׁוֹן הַרְעָה:

ואחרי כֵּן הַדְּבָרִים וְהָאֵמֶת הָאֵלֶּה שֶׁבְּאֲרָנּוּ, רְאֵה אָחִי, כֹּמֶה יֵשׁ לְהַתְרַחֵק מִקּוּלָא זֶה, שֶׁכְּמַעַט אֵין לֵהּ מְקוֹם בְּמִצִּיאוֹת, וּבְפָרֵט שְׂאִף אִם יִצְטַרְפוּ כָּל הַפְּרָטִים, גַּם־כֵּן צָרִיךְ עֵינֵן אִם הִלְכָה כְּדַעְיָה זֶה, אַחֲרֵי שְׁלֹדַעַת הַרְבֵּה פּוֹסְקִים אֵין שׁוּם מְקוֹר לְקוּלָא זֶה מִהַש"ס (וּכְמוֹ שֶׁכְּתִבְנוּ בְּסוּף סְעִיף קָטָן ד' בְּ"בֹאֵר מִים חַיִּים"), לְכֵן הַשּׁוֹמֵר נִפְשׁוֹ יִרְחַק מִזֶּה: